

MEMORIE VAN TOELICHTING op de concept-Statuten ten behoeve eener reor- ganisatie van de vereeniging „Het Neder- landsch Rundvee-Stamboek”.

Art. 1, 2 en 6.

De indeeling van den Nederlandschen rundveestapel in *drie* Hoofdveeslagen (FH — MRY en G) is het resultaat van gedane waarnemingen over het geheele land, ondersteund door het nemen van maten bij een groot aantal volwassen runderen.

Het ingestelde onderzoek eischte door vergelijking van het vee in verschillende deelen van ons land *die* verschillen op te sporen, welke toe te schrijven zijn aan eigenschappen, *eigen aan het slag of type*. Dientengevolge werd in elke provincie beoordeeld het vee, voorkomende:

a. op de verschillende grondsoorten, verdeeld in klei-, zand- en veengebieden.

b. in die streken waar het meest gefokt werd, aangezien daar meer zuivere typen voorkomen dan in streken waar meer vee wordt gekocht en opgefokt.

c. op bedrijven, waar zooveel mogelijk onder gewone omstandigheden gewerkt wordt, zoodat bedrijven gebaseerd of op handel of op luxe werden buitengesloten.

Wanneer maten bij een veebeslag werden genomen, dan geschiedde dit bij eenige der *beste* en bij de *gemiddelde* runderen, te oordeelen naar lichaamsvorm en melkrijkheid. Deze klassificatie, aangeduid door 1e en 2e Categorie, zoowel voor vaarzen, twenters als oudere runderen, was noodig ter vermindering van *eenzijdigheid* die ontstaat wanneer men zijn oordeel uitsluitend naar de beste exemplaren vormt. Bovendien kan uit het verschil der beste en der gemiddelde exemplaren

blijken in welke richting en in welke mate een veeslag verbeterd kan worden en welk peil van ontwikkeling het heeft bereikt.

Het nemen van bepaalde maten bij verschillende runderen is geschied op grond van de volgende overwegingen:

a. Een onderscheiding van veeslagen moet in de eerste plaats berusten op den algemeenen lichaamsvorm, voortspuitende uit de maatverhoudingen van het geraamte. Vandaar dat volgens de nieuwste methode genomen werden de navolgende maten:

1. Romplengte	=	afstand van den voorsten boegknobbel tot de achterste punt van den zitbeenknobbel.
2. Schofthoogte	=	afstand van den bodem tot het hoogste punt van de schoft.
3. Kruishoogte	=	afstand van den bodem tot het midden van de lijn, die den voorsten hoek van de beide heupen verbindt.
4. Borstdiepte	=	afstand van het borstbeen tot den rug, gemeten onmiddellijk achter den achtersten hoek van het schouderblad.
5. Borstbreedte	=	afstand van de tegenover elkander gelegen ribben, gemeten onmiddellijk achter den achtersten hoek van het schouderblad.
6. Heupbreedte	=	afstand tusschen de buitenste hoeken der heupen.
7. Bekkenbreedte	=	afstand tusschen de heupgewrichten.
8. Kruislengte	=	afstand van den voorsten heupbeenshoek tot de achterste punt van den zitbeenknobbel.

Uit bovenstaande omschrijving blijkt, dat de maten zijn genomen tusschen uitstekende beenknobbels en dicht onder de huid liggende beenderen, zoodat de invloed van vleesch- en vetbedekking zoo gering mogelijk is. Voorts geschiedt het meten tusschen vast aangenomen punten. Er ligt dus een bepaald *systeem* aan ten grondslag, dat de toepassing in de practijk mogelijk heeft gemaakt.

b. Aangezien met het oog niet het gemiddelde kan bepaald worden van den lichaamsvorm, waargenomen bij een groot aantal runderen, moet het waargenomene van de lengte, breedte en diepte van den romp in verschillende richtingen, bij elk rund afzonderlijk in centimeters opgeteekend worden, ten einde door berekening het juiste gemiddelde te kunnen vaststellen. Op die wijze wordt de objectiviteit gewaarborgd en de fout ontgaan, dat, op grond van het beeld van enkele exemplaren, die in het geheugen zijn blijven hangen, eene algemeene uitspraak wordt gedaan, iets wat tot veel verwarring en verschil in appreciatie aanleiding heeft gegeven. Eene onderscheiding der veeslagen mag vooral niet voortvloeien uit kleine afwijkingen, die een gevolg zijn van verschil in kwaliteit tusschen de individuen, maar deze afwijkingen moeten groot en doorgaand genoeg zijn om te kunnen gelden als *algemeene kenmerken*, die, voor zover betrekking hebbende op den algemeenen lichaamsbouw, moeten gelegen zijn in de maatverhoudingen der lichaamsdeelen. Het *wezen* der rundveeslagen is niet zoo zeer gelegen in de *absolute maten*, als wel in de *proporties*. Deze laatste zijn voor ruim 600 stuks vol-

Resultaat der Maatverhoudingen.

K₁, Koeien eerste en K₂, Koeien tweede catagorie.

Gronin- gen.	Zwartbont.			Zwart- blaard.	Rood- bont.
	Z.-Holl. eilanden.	N.-Holl.	Friesland.		
				Groningen.	IJsselstreek.

Romplengte (schofthoogte 100).

K ₁	124.3	124.5	123.1	121.7	124.4	128.5
K ₂	122.5	124.	121.6	121.7	124.3	127.
	246.8	248.5	244.7	243.4	248.7	255.5
	III			II	I	A

Schofthoogte (romplengte 100).

K ₁	80.4	80	81.2	82.1	80.3	71.1
K ₂	81.6	81	82.1	82.5	80.4	75.5
	162.	161	163.3	164.6	160.7	146.6
	I			II	III	B

Borstdiepte (schofthoogte 100).

K ₁	53.7	54.1	54.1	54.1	54.5	55.2
K ₂	52.6	53.8	53.	53.9	54.1	55.1
	106.3	107.9	107.1	108.	108.6	110.3
	III			II	I	C

Borstbreedte (borstdiepte 100).

K ₁	62.6	63.5	61.8	62.6	64.4	64.4
K ₂	60.6	61.8	60.5	59.6	61.8	61.2
	123.2	125.3	122.3	122.2	126.2	125.6
	III			I	II	D

Bekkenbreedte (heupbreedte 100).

K ₁	91.3	91.1	90.3	91.5	91.1	89.5
K ₂	90.8	91.4	90.7	90.9	92.1	89.8
	182.1	182.5	181.	182.4	183.2	179.3
	II			I	III	E

Heupbreedte (bekkenbreedte 100).

K ₁	109.2	109.7	110.6	109.1	108.9	111.5
K ₂	110	109.1	110.1	110.	108.5	111.2
T	219.2	218.8	220.7	219.1	217.4	222.7
	II			III	I	F

Kruislengte (romplengte 100).

K ₁	32.3	32.5	32.1	33.2	32.6	32.3
K ₂	31.7	32.4	32.2	31.6	32.5	31.3
	64	64.9	64.3	64.8	65.1	63.6
	II			I	III	G
	Veeslag F H.			Veeslag G.		Veeslag M R I J

Tot toelichting diene het volgende:

Zooals de maatverhoudingen, die gelegen zijn in de lengte, breedte en diepte van den romp, bij de gewone beoordeeling in het oog worden gevat, zijn ze hier in getallen uitgedrukt. Vandaar dat ter beoordeeling van de romplengte deze is berekend $\left\{ \frac{\text{romplengte} \times 100}{\text{schofthoogte}} \right\}$

in percenten van de schofthoogte. Dit percentage-cijfer drukt dan uit de verhouding van de romplengte met betrekking tot de schofthoogte, onafhankelijk of men met een groot dan wel met een klein dier te doen heeft. *) Ook in de practijk beoordeelt men de lengte van het dier door vergelijking met de hoogte. Omgekeerd wordt de hoogte vergeleken met de lengte, verder de diepte van de borst met de hoogte; de breedte van de borst met de diepte; de bekkenbreedte met de breedte over de heupen en omgekeerd en eindelijk wordt de lengte van het kruis getoetst aan de lengte van den romp. Overeenkomstig hiermede zijn de percentage-cijfers berekend en dit afzonderlijk voor: *a* het zwart- en witbonte vee in Groningen, op de Zuid-Holl. eilanden, in Noord-Holland en Friesland, *b* het zwartblaarde en zwarte witkop-vee in Groningen, *c* het roodbonte vee aan de oevers van Maas en IJssel.

Het uitgangspunt voor deze berekeningen is geweest het gevonden gemiddelde der absolute maten der koeien 1e en 2e categorie, aangegeven door de cijfers in onderstaanden staat.

Absolute Maten.

		<i>Koeien.</i>	romplengte	schofthoogte	kruishoogte	Borst		Breedte			
						diepte	breedte	heup	bekken	kruislangte	
Zwartbont	Groningen . . .	1e cat.	161.9 —	130.2 —	132.4 —	69.9 —	43.8 —	54.3 —	49.7 —	52.4	
	„ . . .	2e „	160.1 —	130.7 —	132.5 —	68.8 —	41.7 —	52.6 —	47.8 —	50.9	
	Zuid-Holl.eil. . .	1e cat.	169.1 —	135.8 —	138.4 —	73.6 —	46.8 —	57.6 —	52.5 —	55	
	„ . . .	2e „	167.1 —	135.5 —	138 —	72 —	44.5 —	55.9 —	51.2 —	54.3	
	Noord-Holland. . .	1e cat.	168.7 —	137 —	139.2 —	74.2 —	45.9 —	57 —	51.5 —	54.3	
	„ . . .	2e „	165.7 —	136.2 —	138.3 —	72.2 —	43.7 —	55.2 —	50.1 —	53.4	
	Friesland . . .	1e cat.	165.5 —	135.8 —	137.3 —	73.5 —	46 —	57 —	52.2 —	55.1	
	„ . . .	2e „	163.2 —	134 —	135.7 —	71.4 —	43 —	54.8 —	49.8 —	51.6	
	Roodbont Zwartblaard	Groningen . . .	1e cat.	166.1 —	133.5 —	135.5 —	72.8 —	47.1 —	57.7 —	52.6 —	54.2
		„ . . .	2e „	164.8 —	132.5 —	135.6 —	71.8 —	44.4 —	55.7 —	51.3 —	53.6
IJsselstreek . . .		1e cat.	164.2 —	127.8 —	129.9 —	70.6 —	45.5 —	54.8 —	49.1 —	53.2	
„ . . .		2e „	162.9 —	128.3 —	130.7 —	70.7 —	43.3 —	53.3 —	47.9 —	52.	

Uit de vergelijking van bovenstaande absolute matenreeksen blijkt reeds dat er ten aanzien van de grootte belangrijk verschil bestaat, bijv. tusschen het zwartbonte vee in Noord-Holland en het roodbonte vee in de IJsselstreek. Een gemiddelde hoogte van 137 c.M. staat tegenover een gemiddelde hoogte van 128 c.M. bij koeien tot dezelfde klasse (1e categorie) behorende.

*) Wanneer het geldt met behulp van maatverhoudingen individuele verschillen tusschen runderen, behorende tot hetzelfde veeslag, vast te stellen dan is het voldoende de genomen maten uit te drukken in percenten of van de schofthoogte of van de romplengte. Voor ons doel was het stellen van meerdere eenheidsmaten noodzakelijk.

Wanneer wij ook de absolute maten der afzonderlijke koeien doorzien, dan wordt bevestigd hoe onder ieder ras of type grootere en kleinere, lichtere en zwaardere representanten voorkomen, die echter bij gelijke verhoudingen hetzelfde model blijken te bezitten en dus tot hetzelfde veeslag behooren, op dezelfde wijze als bij granen, zoowel in groote als kleine, zoowel in sterk als zwak ontwikkelde aren, dezelfde soort of type is te herkennen. Hierin ligt tevens opgesloten hoe gevaarlijk het is het constateeren van een veeslag te gronden op gradueele verschillen van een klein aantal individuen, hetgeen maar al te dikwijls geschiedt. Binnen welke grenzen de onderscheiding der verslagen dan gelegen moet zijn? Daaromtrent geven de rangcijfers in ons overzicht der maatverhoudingen met betrekking tot den lichaamsvorm belangrijke inlichtingen. Deze rangcijfers zijn geplaatst naar de totalen der gemiddelde percentage-cijfers bij de verschillende, in de vergelijking betrokken, vee-groepen. Zoo blijkt dan dat bijv. het IJselvee bij de borstdiepte het hoogste gemiddelde totaal aanwijst, daarop volgt het Groningsch zwartblaaarde vee, en is het zwartbonte vee in Groningen, Zuid-Holl., N.-Holland en Friesland lager met vrij overeenkomende getallen onderling. Dit resultaat is aangegeven door de rangorde I, II en III, hetgeen leidt tot de conclusie dat het IJselvee is: het diepst in de borst; het zwartbonte vee in Groningen, op de Z.-Holleil, in N.-Holland en in Friesland het smalst, terwijl het zwartblaaarde vee daartusschen staat. Op dezelfde wijze worden de conclusies gemaakt naar aanleiding van de overige gemiddelde maatverhoudingen (als maatstaf van den gemiddelden lichaamsvorm). Samengevat zijn ze als volgt:

Conclusie:

	Zwartbonte vee is het kortst,	zwartblaaard daartusschen,	roodbont het langst.
A.	Zwartbonte vee is het kortst,	zwartblaaard daartusschen,	roodbont het langst.
B.	" " " " grootst,	" daartusschen,	" " kleinst.
C.	" " " " ondiepst,	" daartusschen,	" " diepst.
D.	" " " " smalst vóór,	" het breedst vóór,	" " daartusschen.
E.	" " " daartusschen,	" " breedst in bekken,	" " smalst in bekken.
F.	" " " daartusschen,	" " minst heupig,	" " het heupigst.
G.	" " " daartusschen,	" " langst in het kruis,	" " kortst in het kruis.

Bovenstaande algemeene beoordeeling leidt tot de volgende korte beschrijving.

Zwartbont
Friesch-Hollandsch veeslag.

Is wat kort met betrekking tot de hoogte, hoogbeennig, smal in de borst met vrij breed en vrij lang achterstel, het grootst met de minste evenredigheid tusschen voor- en achterstel.

Melkvorm.

Zwartblaaard
Groningsch veeslag.

Is vrij lang, niet diep in verhouding tot de breedte, breed uitgebouwd zoowel in voor- als achterhand, met lang kruis, dat het meest vierkant is, middelgroot met de meeste evenredigheid tusschen voor- en achterhand.

Melk- en vleeschvorm.

Roodbont
Maas-Rijn-IJsel veeslag.

Is lang, diep, kort op de beenen, vrij breed vóór, met wat korte en smalle achterhand, het kleinst, plat

met vrij goede evenredigheid tusschen voor- en achterhand.

Melk- en vleeschvorm.

Al deze uitkomsten, door cijfers bevestigd, in vereeniging met waarnemingen aangaande de productierichting, zich uitende in de bestaande verhouding tusschen de geschiktheid voor melk- en vleeschproduktie, en dit gevoegd bij de meest voorkomende kleur, deed ons besluiten tot eene onderscheiding van drie Hoofdveeslagen, zijnde:

A. het zwart- en witbonte vee, met overwegend melktype, het meest verbreid in de provincie Friesland en Noord-Holland en genoemd:

het Zwartbont *Friesch-Hollandsch veeslag* (F H).

B. het zwartblaard en zwarte witkop vee, met groote geschiktheid voor de vleeschproduktie, voornamelijk voorkomende in de provincie Groningen en genoemd:

het Zwartblaard *Groningsch veeslag* (G).

C. het roodbonte vee, met een zeker evenwicht tusschen de melk- en vleeschrichting, hoofdzakelijk voorkomende aan de oevers van de rivieren IJssel en Maas en genoemd:

het roodbont *Maas- Rijn- en IJssel-veeslag* (M R IJ).

Wij wenschen hier op te merken dat bij het doopen van de bedoelde veeslagen rekening is gehouden: met het gebied van oorsprong en verdere verbreiding over ons land op historischen grondslag; met namen, die min of meer gangbaar zijn, hetzij in het binnen-, hetzij in het buitenland, terwijl door alphabetische volgorde alle schijn van partijdigheid is buitengesloten.

Wij meenen, op grond van ons overzicht van den Nederlandschen veestapel en aan de hand van de verzamelde cijfers der stelselmatig uitgevoerde metingen, de vorming van genoemde groote veegroepen te kunnen aanbevelen en te moeten ontraden in verdere onderverdeeling af te dalen.

Wij erkennen dat door den invloed van bodem en voeding onder het Zand- en Heidevee bepaalde algemeene eigenschappen (groote horens, plattribbigheid, groote buik, spits bekken, koehakkige stand) voorkomen, die het onderscheiden van het vee van de betere gronden. Desniettegenstaande hebben wij gemeend het Zand- en Heidevee *niet* te moeten brengen onder een bepaald veeslag, omdat de *variatie* onder dit vee en wat den lichaamsvorm en wat de produktiviteit betreft *te groot* is, tengevolge:

a. van de zeer uiteenlopende bodem- en cultuurtoestanden;

b. van het feit, dat niet getracht wordt een bepaald type te fokken en te behouden, maar bijna uitsluitend het oog gericht blijft op *gebruiksvee*, hetgeen in de hand gewerkt wordt door het invoeren van bloed uit de kleistreken, zonder zich daarbij te bepalen tot een vaste bron.

Niettemin is het vee in de zand- en heidestreken niet uitgesloten van deelname in het Stamboek, aangezien de scherpe verschillen langzamerhand verdwij-

nen, tengevolge van de in deze streken verbeterde fokkerij en de krachtiger voeding vergeleken bij vroeger.

Hoewel eene wiskunstige nauwkeurigheid in het gegeven cijfermateriaal niet is te bereiken, en hier en daar dan ook onregelmatigheden *) voorkomen, ligt in de cijfers toch een duidelijke aanwijzing, dat het zwartbonte vee in Groningen, op de Zuid-Holl. eilanden, n Noord-Holland en Friesland tot *één* veeslag behoort en onderscheiden is van het Groningsch zwartblaaide en van het IJselvee. Mocht men willen trachten het zwartbonte vee in Groningen, op de Zuid-Holl. eil., in Noord-Holland en Friesland te splitsen op grond van afwijkingen in den lichaamsbouw, dan zou blijken dat die afwijkingen of te klein zijn of bij een te klein aantal exemplaren voorkomen om er eene indeeling van afzonderlijke veeslagen (zwartbont Noord-Hollandsch; zwartbont Zuid-Hollandsch; zwartbont Friesch; zwartbont Groningsch) op te baseeren. Ook overeenkomstig de de opgedane ervaring in het buitenland maken slechts algemeene kenmerken met het oog op kleur, algemeenen lichaamsbouw, (algemeene omlijning van den romp) en produktierichting, eene onderscheiding van vaste veeslagen practisch uitvoerbaar. Volgens die *ruime opvatting* van het begrip „veeslag” vertoonen dan een groote, zware Noord-Hollandsche koe en een kleine. Friesche of Zuid-Hollandsche vaste koe voldoende overeenkomst om ze beide tot *hetzelfde* veeslag te rekenen. Immers beide zijn zwartbont, in den algemeenen lichaamsvorm liggen dezelfde maatverhoudingen, duidelijk is waar te nemen dat de melkrijkheid op den voorgrond treedt tegenover de geschiktheid voor den vleesch- en vetgroei, terwijl bij beiden onderdeelen als kop, staartstuk, uier en dergelijke hetzelfde karakter toonen.

Wij erkennen dat onder de vertegenwoordigers van een veeslag, nog individueele verschillen bestaan in grootte, zwaarte, graad van melkrijkheid, fijnheid, breedte, diepte, geslotenheid enz. maar deze zijn, het zij herhaald, te klein voor eene onderscheiding in veeslagen en bovendien niet standvastig, als een gevolg van tijdelijk ingewerkt hebbende invloeden. Wij wijzen bijv. op den invloed van het kalven voor de eerste maal op 3-jarigen, in plaats van op 2-jarigen leeftijd, op de voeding en dergelijken. Zijn daartegen door den invloed van eene sedert jaren lang doorgevoerde fokrichting, in de handgewerkt door de natuurlijke voorwaarden, de verschillen in het vee van eene provincie of streek *groot* genoeg geworden en hebben deze voldoende *vastheid* verkregen om in alle omstandigheden constant (getrouw) *over te erven*, dan eerst kan van een bepaald veeslag of veeras **) gesproken worden. Zoolang dit

*) Bij de cijfers van het zwartbont Groningsche vee, die wat lager zijn dan van het zwartblaaide, gelieve men in aanmerking te nemen, dat zij ontleend zijn aan vee, afkomstig van lichte gronden, omdat het zwartbonte vee in Groningen daarop nagenoeg uitsluitend voorkomt. Het overige vee is van den zwaren grond.

**) Tot duidelijk begrip diene dat hier de Nederlandsche *veeslagen* zijn beschouwd als te behooren tot het Laaglandsch *veeras*. Niettemin hangt het gebruik van de woorden *slag* of *ras* af van persoonlijke opvatting, zoodat de een zal spreken van Nederlandsche *veerasen*, waar de ander van Nederlandsche *veeslagen* zal gewagen, *terwijl de bedoeling volkomen dezelfde is.*

niet het geval is, heeft men slechts te doen met modificaties, die verdwijnen zoodra de invloeden uitblijven, die ze deden ontstaan. Een Beemster koe zal dus, in Friesland opgefokt, zijn grootte en zwaarte verliezen. Hoe weinig motief er bestaat om het zwartbonte vee in Friesland en in Noord-Holland en ook in de andere provinciën als afzonderlijke slagen te beschouwen, ligt ook opgesloten in het feit dat in Friesland of Noord-Holland zelf even groote verschillen bestaan als tusschen het vee van Noord-Holland en Friesland. Zoo ook ten aanzien van het zwartbonte vee in de andere provinciën. Bovendien is door de verplaatsing van het vee van de eene provincie naar de andere tengevolge van den in ons land sterk ontwikkelden wisselhandel, eene onderscheiding van Friesch-, Noord-Hollandsch-, Zuid-Hollandsch- en Groningsch-zwartbont veeslag, naar de plaats van herkomst, geheel denkbeeldig geworden. Hoeveel koeien in Noord-Holland zijn niet uit Friesland gekomen, hoeveel koeien in Zuid-Holland kwamen, via de markt te Rotterdam, niet uit Noord-Holland enz. enz.? Stel eens dat men zwartbont vee uit verschillende provinciën, denzelfden leeftijd hebbende en tot dezelfde kwaliteitsklasse behoorende, in grooten getale bij- en door elkander dreef en er werd opdracht gegeven de verschillende, provinciale, zwartbonte veeslagen wederom terug te vinden! Bij zulk een proef zou dan blijken hoe onuitvoerbaar een te ver doorgevoerde splitsing in verschillende veeslagen zou zijn.

Waar de individuen behoorende tot een bepaald veeslag kunnen gesorteerd worden naar grootte, zwaarte, melkrijkheid, fraaiheid, kortom naar kwaliteit en bodem, waarop ze zijn gefokt, kon alleen sprake zijn van eene onderscheiding van bepaalde groepen of *stammen* van het veeslag. In overstemming daarmee zijn de gestelde eischen voor inschrijving in het Stamboek en de rangschikking der opgenomen runderen in de boeken.

Wij dienen nog toe te lichten waarom bij de genoemde veeslagen, uitsluitend met de *hoofdkleur* rekening is gehouden en derhalve de andere kleuren niet worden toegelaten?

In de eerste plaats is het wenschelijk dat in een veeslag zoo weinig mogelijk verscheidenheid van kleur voorkomt, aangezien de kleur in de veefokkerij het voor een ieder meest toegankelijke kenteeken is van het veeslag en derhalve op die wijze denzelfden dienst doet als het *handelsmerk* in de industrie. Evenmin als in den handel een artikel, dat zich in verschillende opzichten onderscheidt van andere artikelen onder twee verschillende handelsmerken in het publiek zal komen, behoort ook dit niet het geval te zijn met een *levend* handelsartikel als *vee*, wanneer dit zijne bijzondere eigenschappen en voordeelen heeft. De kleur geeft het veeslag een bepaald *cachet*, dat zoodanig in het oog valt voor de constateering van raszuiverheid, dat men ertoe gekomen is het steeds als eerste voorwaarde voorop te plaatsen, hoe onjuist dit ook uit een technisch oogpunt moge zijn. Immers wanneer de eigenschappen, die verband houden met den lichaamsvorm en produktie